

WARSZTATY PRAWNE DLA OSÓB REPREZENTUJĄCYCH DZIECI W POSTĘPOWANIU KARNYM

Scenariusz zajęć

AUTORKI:

Paulina Maśłowska

Justyna Podlewska

Karolina Cwyl

REDAKCJA I KOREKTA:

Agnieszka Kowalczyk

OPRACOWANIE GRAFICZNE:

Norbert Grzelka

Spis treści

- 4 Wstęp
- 5 Charakterystyka zajęć
- 6 Moduł 1.
Rozpoznanie oczekiwań uczestników warsztatów oraz
przygotowanie grupy do zajęć
- 7 Moduł 2.
Postępowanie karne – kto, gdzie, na jakim etapie?
- 8 Moduł 3.
Kontakt z organami, uzyskiwanie informacji o sprawie
- 9 Moduł 4.
Sala rozpraw
- 12 Moduł 5.
Pytania do świadka
- 13 Moduł 6.
Rozprawa
- 14 Moduł 7.
Pisma procesowe
- 15 Moduł 8.
Głosy stron
- 16 Moduł 9.
Podsumowanie warsztatów
- 17–24 Materiały warsztatowe

Wstęp

„Pokrzywdzony ma prawo złożyć zażalenie na decyzję o umorzeniu postępowania, oskarżyciel posiłkowy ma prawo zadawać pytania świadkom”.

Takie informacje może przeczytać osoba pokrzywdzona przestępstwem w tzw. pouczeniach przesyłanych przez organy wymiaru sprawiedliwości stronom postępowania, przede wszystkim pokrzywdzonym. Te słowa nic nie znaczą dla statystycznego pokrzywdzonego. W sytuacji, kiedy pokrzywdzonym jest dziecko, a rodzic go reprezentuje, są one jeszcze bardziej niezrozumiałe.

Przez 30 lat udzielania konsultacji prawnych klientom fundacji doszliśmy do wniosku, że sama informacja o prawach przysługujących pokrzywdzonemu to o wiele za mało. Najważniejsze jest wyposażyć go w umiejętność korzystania z nich i egzekwowania podczas postępowania. Niniejszy scenariusz powstał na podstawie doświadczeń zdobytych w trakcie kilkuletniego prowadzenia warsztatów dla osób (głównie matek) reprezentujących swoje dzieci w sądzie. Te dwudniowe spotkania, podczas których bezpośrednio odtwarzaliśmy etapy postępowania, salę sądową, a uczestniczki wcielały się w strony postępowania ucząc się wykonywania swoich praw, były dla nas podstawą do przygotowania tej publikacji.

Naszym celem jest wysunięcie pokrzywdzonego dziecka i jego praw na pierwszy plan.

Przyświecała nam również ogromna potrzeba, aby z uwagi na praktyczną formę zajęć, w której najważniejszą rolę odgrywa bezpośredni kontakt, pokrzywdzeni mieli możliwość nabywania takiej wiedzy nie tylko w jednym miejscu. Mamy nadzieję, że przygotowany scenariusz przybliży przedstawicielom innych organizacji ideę warsztatów prawnych dla osób reprezentujących dzieci w postępowaniu karnym i zachęci do ich prowadzenia

Charakterystyka zajęć

Czas trwania:

16 godzin edukacyjnych

Cele:

- Przygotowanie osób (rodziców/opiekunów) do aktywnego reprezentowania dzieci w postępowaniu karnym na etapie przygotowawczym i sądowym poprzez przekazanie wiedzy o prawach procesowych osób uczestniczących w postępowaniu karnym, etapach postępowania karnego, czynnościach dowodowych.
- Nabycie przez uczestników umiejętności samodzielnego radzenia sobie podczas postępowania (zarówno w zakresie egzekwowania swoich uprawnień, jak i reagowania na zachowania innych uczestników postępowania).

Odbiorcy:

Rodzice/opiekunowie prawni reprezentujący dzieci w postępowaniach karnych

Liczebność grupy:

6-8 osób

Miejsce:

Centrum Pomocy Dzieciom – sala pozwalająca na realizację pracy warsztatowej

Sprzęt i materiały:

Laptop, projektor, flipchart, papier flipchartowy, kolorowe markery, samoprzylepne karteczki

Metody pracy:

Miniwykład, prezentacja PowerPoint, praca w grupach, burza mózgów, dyskusja na forum grupy, symulacja rozprawy, praca z filmem, praca z kazusem, odgrywanie ról

Osoby prowadzące:

Dwóch prawników pracujących w obszarze ochrony dzieci przed krzywdzeniem, posiadających doświadczenie w udzielaniu konsultacji rodzicom/opiekunom dzieci pokrzywdzonych przestępstwami.

Moduł 1.

ROZPOZNANIE OCZEKIWAŃ UCZESTNIKÓW WARSZTATÓW ORAZ PRZYGOTOWANIE GRUPY DO ZAJĘĆ

Czas:
30 minut

Metoda:
runda wstępna

Cele:

- wzajemne poznanie się uczestników warsztatów
- poznanie oczekiwań uczestników
- ustalenie zasad realizacji warsztatów

Treść modułu

Osoby prowadzące przedstawiają się, podając imię, nazwisko, wykształcenie i doświadczenie zawodowe. Następnie proszą uczestników o przedstawienie się, określenie oczekiwań związanych z udziałem w warsztatach.

Jedna z osób prowadzących zapisuje w punktach na flipcharcie oczekiwania uczestników, na bieżąco odnosząc się do możliwości ich realizacji w toku warsztatów. Osoba prowadząca zwraca uwagę na zasady obowiązujące w pracy warsztatowej, które powinny dotyczyć wszystkich uczestników, zapewniać bezpieczeństwo w grupie, zachęcać do aktywności i otwartości oraz ułatwiać prowadzenie zajęć. Do tych zasad należą: punktualność, niekorzystanie z telefonów komórkowych, wzajemne słuchanie się, powstrzymanie się od ocen i krytyki innych uczestników, mówienie w swoim imieniu, aktywny udział w zajęciach.

Uwagi dla trenerów

W tej części należy podkreślić, że uczestnicy nie powinni ujawniać informacji na temat indywidualnych spraw, w których uczestniczą, oraz że nie jest to forum do udzielenia indywidualnej konsultacji. Jeżeli ktoś zdecyduje się na podanie tego rodzaju informacji, to obowiązuje zasada dyskrecji, obejmująca osobiste doświadczenia uczestników warsztatów. Prowadzący powinni również uważać, aby indywidualne przykłady i potrzeba konsultacji swojej sprawy nie zdominowała pracy grupy.

Moduł 2.

POSTĘPOWANIE KARNE – KTO, GDZIE, NA JAKIM ETAPIE?

Czas:

90 minut

Metoda:

miniwykład, praca z osią czasu przedstawiającą etapy postępowania karnego (Załącznik 1)

Cele:

- nabycie wiedzy na temat etapów postępowania karnego
- nabycie wiedzy na temat roli poszczególnych osób w procesie karnym
- nabycie wiedzy na temat właściwości rzeczowej i miejscowej sądów i prokuratur

Treść modułu

Prowadzący rozdaje uczestnikom oś czasu (Załącznik 1) w celu zaznaczania etapów postępowania, następnie rysuje na flipcharcie oś czasu i omawia następujące zagadnienia (Załącznik 2):

1. Etapy postępowania karnego.
2. Kogo można spotkać na poszczególnych etapach postępowania, jakie zadania/kompetencje/uprawnienia mają te osoby (m. in. sędzia, prokurator, policjant, biegły).
3. Właściwość rzeczową i miejscową organów (sądy, prokuratury), jakie czynności prowadzi policja.

Uwagi dla trenerów

Ważne, aby informacje z tego modułu pokazywać na konkretnym przykładzie/przykładach, odwoływać się do doświadczeń uczestników z sali sądowej i włączać je w wykład. Przykład nie powinien dotyczyć przestępstw, którymi pokrzywdzeni są uczestnicy lub ich dzieci.

KONTAKT Z ORGANAMI, UZYSKIWANIE INFORMACJI O SPRAWIE

Czas:
75 minut

Metoda:
dyskusja na forum grupy, miniwykład,
prezentacja przykładowych wezwań¹

Cele:

- nabycie umiejętności uzyskiwania informacji o sprawie,
- nabycie umiejętności zapoznawania się z informacjami przedstawionymi na wezwaniu,
- nabycie wiedzy na temat rodzajów stawiennictwa oraz skutków niestawiennictwa oraz możliwości reagowania w przypadku braku możliwości stawiennictwa,
- nabycie umiejętności korzystania z wokandy.

Treść modułu

- I** Prowadząca omawia sposoby uzyskiwania informacji o sprawie:
 - a) zasady kontaktu z policją i prokuraturą,
 - b) zasady kontaktu z biurem obsługi interesanta lub wydziałem,
 - c) zasady uzyskiwania dostępu do akt.
- II** Prowadzący prezentuje uczestnikom przykładowe, zanonimizowane wezwanie w formie pisemnej oraz omawia, jak szukać informacji na wezwaniu i rozumieć jego poszczególne elementy:
 - d) kto mnie wzywa,
 - e) gdzie,
 - f) w jakim celu,
 - g) w jakiej roli,
 - h) na którą godzinę.

Następnie prowadzący omawia telefoniczną oraz ustną formę wezwania.

- III** Prowadzący omawia rodzaje stawiennictwa (obowiązkowe, nieobowiązkowe), zwracając szczególną uwagę na skutki niestawiennictwa przy stawiennictwie nieobowiązkowym.
- IV** Prowadzący prezentuje uczestnikom na prezentacji PowerPoint wokandę w formie papierowej i elektronicznej oraz wskazuje, jakie informacje można na niej znaleźć, co oznaczają skreślenia w przypadku wokandy papierowej.
- V** Prowadzący rozdaje uczestnikom minikazusy (Załącznik 3), związane z brakiem możliwości stawiennictwa, i pyta, jak uczestnicy mogą zareagować w takiej sytuacji.

Uwagi dla trenerów

Ważne w tym module jest, aby przekazując wiedzę aktywizować uczestników. Pytać o doświadczenia i dokumenty, jakie do tej pory otrzymywali od organów, oraz stworzyć przestrzeń na zadawanie pytań. Należy podążać za grupą w tempie grupy, pamiętając, że te treści są skomplikowane.

¹ Prowadzący przygotowuje zanonimizowane wezwania, korzystając ze swoich zasobów.

Czas:
75 minut

Metoda:
miniwykład, przygotowywanie schematu sali sądowej, praca z filmem, ułożenie z rozsypanki etapów rozprawy.

Cele:

- zaprezentowanie układu sali sądowej,
- omówienie zasad zachowania na sali rozpraw,
- zdobycie wiedzy na temat porządku rozprawy.

Treść modułu

I Uczestnicy zostają podzieleni na dwie grupy, dostają flipcharty oraz obrazki² przedstawiające osoby uczestniczące w postępowaniu karnym na etapie sądowym. Uczestnicy tworzą na flipchartach schemat sali sądowej oraz umieszczają uczestników na miejscach dla nich przeznaczonych. Następnie każda z grup prezentuje przygotowany schemat.

Prowadzący odwołując się do przygotowanych schematów omawia rolę uczestników postępowania (oskarżyciel publiczny, oskarżyciel posiłkowy, sędzia, protokolant, oskarżony, obrońca, publiczność, świadek, pokrzywdzony, biegły).

II Prowadzący omawia zasady zachowania na sali rozpraw (ubiór, zakaz używania telefonów, zakaz rozmów, kiedy można zabierać głos, w jakiej formie i jak zwracać się do sądu oraz pozostałych uczestników).

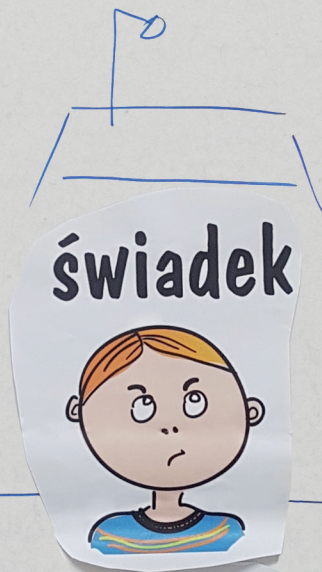
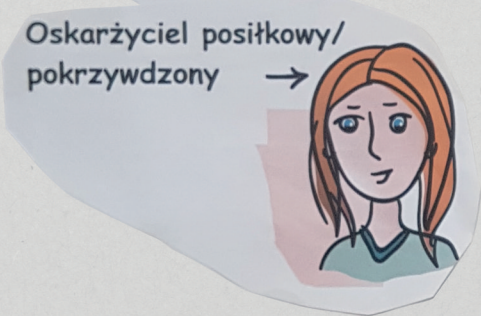
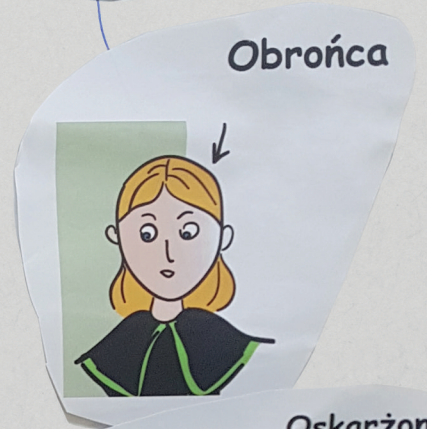
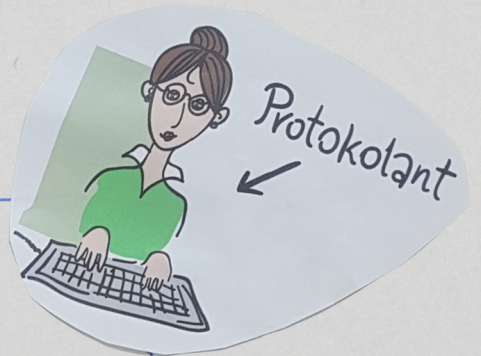
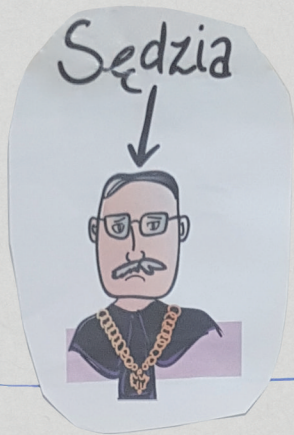
III Prowadzący wyświetla fragment filmu³ obrazujący przebieg rozprawy. Następnie uczestnicy dostają rozsypankę (Załącznik 4), z której mają ułożyć kolejne etapy rozprawy. Prowadzący sprawdza poprawność wykonania zadania przez każdą z grup. Korzystając z przygotowanych plakatów prowadzący omawia poszczególne czynności – wezwanie na salę, otwarcie rozprawy, sprawdzenie obecności, sprawdzenie, czy nie zachodzą podstawy do rozpoznania sprawy, wnioski formalne, wstąpienie w rolę oskarżyciela posiłkowego, otwarcie przewodu sądowego, odczytanie aktu oskarżenia.

Uwagi dla trenerów

Warto mieć materiał filmowy pokazujący salę sądową i przebieg rozprawy. Jest to atrakcyjne dla uczestników, ale również daje im wstępną wiedzę do kolejnych etapów pracy w tym module. Ważne aby nie zmieniać kolejności etapów w tym ćwiczeniu, gdyż są zaplanowane tak, aby dostarczać wiedzy, którą uczestnik posługuje się w kolejnym etapie. Załączamy zdjęcia (Zdjęcie 1 i Zdjęcie 2) przygotowanych materiałów przez uczestników prowadzonych w fundacji edycji warsztatów.

2 Należy przygotować obrazki przedstawiające osoby uczestniczące w postępowaniu karnym. Autorki scenariusza korzystały z ilustracji zawartych w publikacji *Będę świadkiem w Sądzie – poradnik dla dzieci i młodzieży*. Publikację można pobrać ze strony: https://www.sosnowiec.sr.gov.pl/informacje/broszury_do_pobrania.html.

3 Autorki scenariusza korzystały z nagrania symulacji rozprawy dostępnego pod adresem <https://www.youtube.com/watch?v=n7VkJcP44fU> (od 0:20 do 5:36 min. nagrania)

Oskarżyciel posiłkowy/
pokrzywdzony

Prokurator

Protokolant

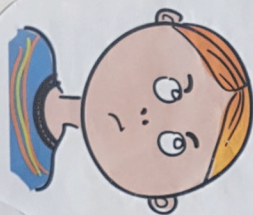

Sędzia

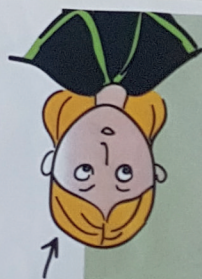

Ławnicy

Świadek

Biegły

Obróńca

Oskarżony

PYTANIA DO ŚWIADKA

Czas:
75 minut

Metoda:
miniwykład, praca z filmem, ćwiczenie dotyczące rodzajów pytań

Cele:

- zdobycie wiedzy na temat przesłuchania i roli świadka,
- omówienie rodzajów pytań,
- nabycie umiejętności formułowania pytań do świadka,
- oswojenie sytuacji zadawania pytań na sali sądowej.

Treść modułu

- I** Prowadzący wyświetla fragment filmu⁴ obrazujący przebieg przesłuchania. Uczestnicy mają zwrócić uwagę na sposób zadawania pytań, zasady zwracania się do świadka.
- II** Uczestnicy wykonują ćwiczenie dotyczące rodzajów pytań. Prowadzący zapisuje na flipcharcie kategorie pytań:
 - pytania zamknięte,
 - pytania otwarte,
 - pytania obraźliwe.

Uczestnicy otrzymują przykładowe pytania na samoprzylepnych kartkach (Załącznik 5), każdy czyta otrzymane pytanie i przykleja je do wybranej kategorii.

- III** Prowadzący omawia to, jak reagować na pytania obraźliwe, sugerujące, nękające.

Po wykonaniu ćwiczenia prowadzący omawia, na czym polega obowiązek mówienia prawdy, prawo do odmowy składania zeznań, prawo do odmowy odpowiedzi na pytania.

Prowadzący wprowadza uczestników do zadania domowego. Uczestnicy otrzymują kazus (Załącznik 6). Zadanie domowe polega na przygotowaniu pytań do świadków.

Uwagi dla trenerów

Przy części III modułu istotne jest, aby zapytać uczestników o ich doświadczenia z pytaniami w postępowaniu i oddać przestrzeń na podzielenie się doświadczeniami w tym obszarze. Ważne jest, aby nie pominąć np. z braku czasu pracy domowej, gdyż stanowi ona filar kolejnego modułu. Należy dokładnie omówić, czego oczekujemy od uczestników.

4 Autorki scenariusza korzystały z nagrania symulacji rozprawy dostępnej pod adresem <https://www.youtube.com/watch?v=ZpbLYxKjNqU> (od 12:37 do 16 min. nagrania)

Czas:
120 minut

Metoda:
miniwykład, burza mózgów, symulacja rozprawy

Cele:

- przekazanie wiedzy o jawności rozprawy i jej ograniczeniach,
- wyposażenie uczestników w umiejętność składania zeznań,
- oswojenie przestrzeni sali sądowej,
- pokazanie perspektywy innych uczestników postępowania.

Treść modułu

- I** Uczestnicy odtwarzają układ sali rozpraw (z krzeseł i stołów). Przyklejają na każdym krześle informację, kto ma na nim usiąść.
- II** Prowadzący omawia, na czym polega jawność rozprawy, kiedy jawność rozprawy może zostać ograniczona. Prowadzący pyta, jakie trudne sytuacje mogą pojawić się w sądzie i jak na nie reagować (np. oskarżony przychodzi z rodziną, oskarżony jest agresywny, oskarżony próbuje nawiązać kontakt, w charakterze publiczności na salę rozpraw chce wejść sąsiadka).
- III** Symulacja rozprawy i odegranie składania zeznań na podstawie przekazanego poprzedniego dnia kazusu⁵ (Załącznik 6). Uczestnicy warsztatów mają wybrać, w jaką rolę chcą się wcielić. Uczestnicy odgrywają wywołanie i rozpoczęcie rozprawy, sprawdzanie obecności, opuszczenie sali przez świadków, pytanie o wnioski formalne, składanie oświadczenia o występowaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego.

Uwagi dla trenerów

Ważne, aby uczestnicy zmieniali się w swoich rolach i odegrali więcej niż jedną. Warto aby jeden z prowadzących odegrał którąś z nieobsadzonych ról oraz podczas pierwszej tury ćwiczenia wcielił się w rolę sędziego, aby zamodelować prawidłowy przebieg rozprawy. Drugi z prowadzących powinien moderować ćwiczenie, wyjaśniać kwestie związane z rozprawą, przedstawiać role i zadania poszczególnych uczestników i odpowiadać na pojawiające się pytania uczestników.

Warto podsumować ćwiczenie, porozmawiać z uczestnikami o tym, jakie emocje i odczucia towarzyszyły im podczas wcielania się w poszczególne role, odsłuchać ich emocje. Grupa może wykazywać różną aktywność, wcielanie się w role może być trudne, nie należy nalegać na obowiązkowe odegranie przez każdego roli, można osoby z trudnościami obsadzić w roli publiczności, przy mało aktywnej grupie w trudne role w miarę możliwości mogą wcielać się prowadzący. Kazus będący podstawą ćwiczenia nie może dotyczyć spraw uczestników, musi być oparty na innym przestępstwie niż doświadczane przez uczestników lub ich dzieci.

⁵ Scenkę warto odegrać 2-3 razy, tak żeby uczestnicy warsztatów mieli możliwość zmiany ról.

Czas:

75 minut

Metoda:

miniwykład, praca w grupach

Cele:

- nabycie umiejętności przygotowywania podstawowych pism procesowych.

Treść modułu

Prowadzący omawia podstawowe zasady przygotowywania pism procesowych. Określenie sądu, osoby składającej pismo, sygnatury sprawy, tytułu pisma, nastawienie na cel – reakcja na coś, co się wydarzyło na rozprawie.

Prowadzący dzieli uczestników na 3-osobowe grupy. Uczestnicy otrzymują kazusy (Załącznik 7) w celu przygotowania pism procesowych na flipchartach. Następnie uczestnicy prezentują rezultaty swojej pracy.

Uwagi dla trenerów

Ważne, aby zaplanować czas na pisanie przez uczestników pisma, aby uczestnicy doświadczyli pisania pisma procesowego, a nie tylko opisywali, co mogliby napisać.

Czas:

75 minut

Metoda:

miniwykład, praca w grupach

Cele:

- nabycie umiejętności przygotowania i wygłoszenia mowy końcowej,
- nabycie wiedzy na temat kar i środków karnych,
- nabycie wiedzy na temat możliwości reakcji w przypadku wydania wyroku uniewinniającego lub orzeczenia zbyt niskiego wymiaru kary.

Treść modułu**I**

Prowadzący przedstawia podstawowe informacje na temat głosów stron po zamknięciu przewodu sądowego. Podkreśla, że po zamknięciu przewodu sądowego przewodniczący udziela głosu stronom. Takie rozwiązanie ma umożliwić stronom podsumowanie swojego stanowiska w sprawie. W swoich mowach końcowych strony mogą przytoczyć jeszcze raz wszystkie argumenty, zwrócić uwagę na skutki popełnionego przestępstwa dla pokrzywdzonego.

II

Prowadzący przedstawia podstawowe informacje na temat kar i środków karnych (Załącznik 8).

III

Prowadzący dzieli uczestników na 2-osobowe zespoły. Każda z grup przygotowuje mowę końcową dla jednej ze stron postępowania (prokurator, oskarżony, obrońca oskarżonego, oskarżyciel posiłkowy). Mowa końcowa ma dotyczyć przypadku wykorzystywanego w module dotyczącym odtworzenia rozprawy. Przedstawiciel każdego zespołu wygłasza mowę końcową, warto wykorzystać przygotowaną we wcześniejszym module salę rozpraw.

Uwagi dla trenerów

Prowadzący powinien zwrócić szczególną uwagę rolę środków karnych w postaci zakazu zbliżania, zakazu kontaktu, nakazu opuszczenia lokalu w sprawach o znęcanie lub przeciwko wolności seksualnej. Warto wskazać, że w mowie końcowej uczestnicy powinni zawrzeć informacje na temat skutków, jakie przestępstwo spowodowało w ich życiu indywidualnym i rodzinnym. Warto również, jeśli wystarczy czasu, aby każdy z uczestników mógł wygłosić mowę końcową w warunkach odtworzonej sali sądowej.

Czas:

30 minut

Metoda:

Dyskusja, pytania uczestników, runda końcowa

Cele:

- podsumowanie warsztatów,
- odpowiedzi na pytania uczestników.

Treść modułu

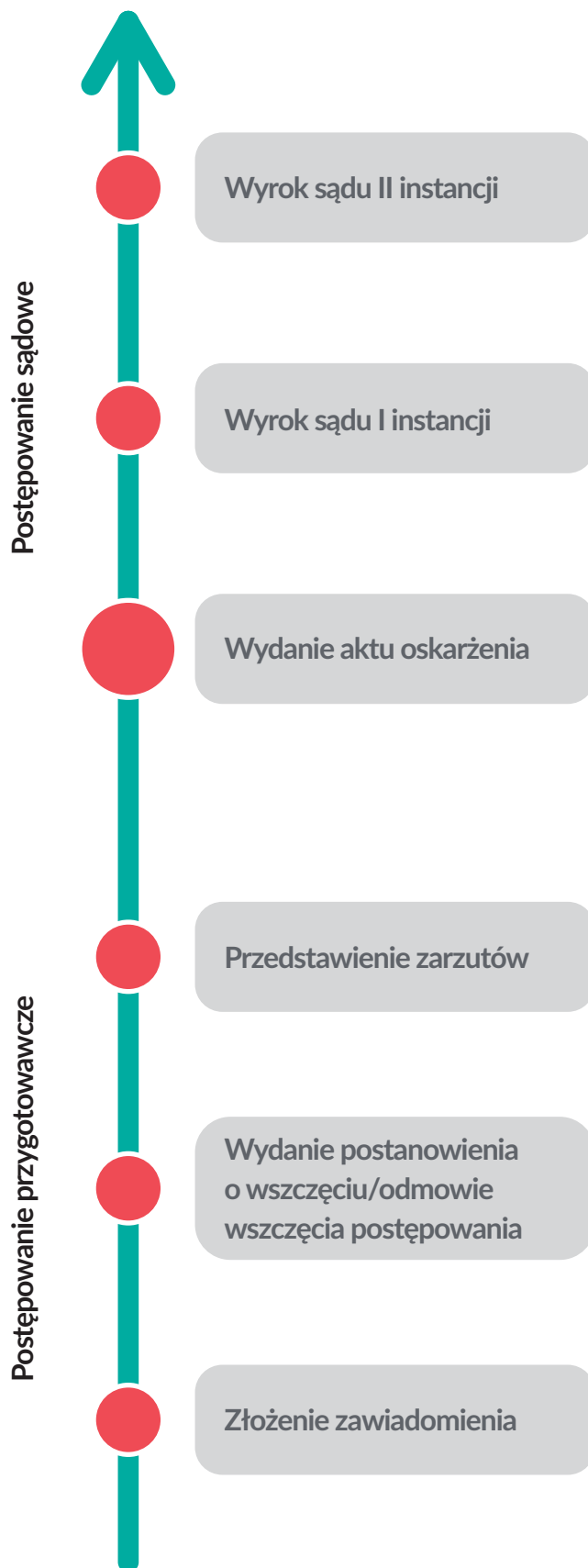
Podsumowując warsztaty prowadzący przypomina o najważniejszych aspektach reprezentacji dziecka w procedurach karnych, wskazując na zagadnienia, które w trakcie warsztatów sprawiały największy problem uczestniczkom.

Bardzo ważnym elementem kończącym warsztaty są pytania i refleksje uczestników. Prowadzący upewnia się, czy wszystkie kwestie są zrozumiałe.

Wskazówki dla trenerów

Ważne jest, by odbyć rundę końcową, odsłuchać, z jakimi odczuciami uczestnicy kończą szkolenie, jak się czują, czy widzą możliwości wykorzystania zdobytej wiedzy. W rundzie uczestniczą również prowadzący. Można wykorzystać do rundy karty emocji, zdjęcia, karty tematyczne.

Oś do zaznaczania etapów postępowania karnego

Zakres informacji do przekazania grupie na temat osi czasu

Złożenie zawiadomienia

Postępowanie karne rozpoczyna się od złożenia zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa, czyli przekazania organom ścigania informacji pozwalających na zbadanie sprawy. Złożenie zawiadomienia jest wolne od opłat. Organ ścigania nie może odmówić przyjęcia zawiadomienia. Podczas składania zawiadomienia (w formie ustnej lub pisemnej) warto dostarczyć wszystkie informacje i dowody, jakimi dysponujemy. Zwiększa to szanse na wszczęcie postępowania.

Wydanie postanowienia o wszczęciu/odmowie wszczęcia postępowania

Po złożeniu zawiadomienia organ prowadzący postępowanie przeprowadza tzw. wstępną ocenę czynu opisanego w zawiadomieniu pod kątem zaistnienia okoliczności uniemożliwiających prowadzenie postępowania (np. przedawnienie karalności, śmierć oskarżonego, znikoma społeczna szkodliwość czynu, brak danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia przestępstwa). Może okazać się, że złożone zawiadomienie nie zawiera wystarczających informacji, które są niezbędne do tego, aby podjąć decyzję o wszczęciu postępowania. Gdy zachodzi uzasadnione podejrzenie, że do popełnienia przestępstwa mogło dojść, organ ścigania wydaje postanowienie o wszczęciu postępowania. Przed wydaniem postanowienia organy mogą przeprowadzić czynności sprawdzające np. przesłuchać zawiadamiającego.

Przedstawienie zarzutów

Na każdym etapie postępowania przygotowawczego policja/prokuratura może zbierać dowody, czyli przesłuchiwać świadków, żądać wydania dokumentów, przeprowadzać oględziny, zabezpieczać dowody rzeczowe. Jeżeli zebrane w toku postępowania dowody uzasadniają dostatecznie podejrzenie, że czyn popełniła określona osoba, sporządza się postanowienie o przedstawieniu zarzutów, ogłasza je niezwłocznie podejrzanemu i przesłuchuje się go. W postanowieniu o przedstawieniu zarzutów określony jest czas, miejsce i okoliczności popełnienia przestępstwa. Od momentu przedstawienia zarzutów wobec podejrzanego można stosować środki zapobiegawcze, np. dozór policji połączony z zakazem kontaktu z pokrzywdzonym, zakazem zbliżania się, nakazem opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym.

Wydanie aktu oskarżenia

Akt oskarżenia wydaje prokurator i razem z aktami postępowania przesyła go do sądu. Poprzez wydanie aktu oskarżenia prokurator domaga się od sądu wydania orzeczenia o winie i karze lub środkach karnych wobec oskarżonego.

Wyrok sądu I instancji

Podstawowym obowiązkiem sądu jest ustalenie okoliczności sprawy, co odbywa się w drodze rozprawy, podczas której po jednej stronie oskarżyciel, a po drugiej oskarżony, który może mieć obrońcę, przedstawiają argumenty za skazaniem lub przeciw niemu. Sąd musi bezpośrednio zapoznać się z każdym dowodem zgromadzonym na etapie postępowania przygotowawczego przez prokuraturę lub policję. Oznacza to, że jeżeli ktoś składał zeznania na etapie postępowania przygotowawczego, to zostanie wezwany raz jeszcze na przesłuchanie przed sądem. Rozprawa kończy się wydaniem wyroku.

Wyrok sądu II instancji

W postępowaniu karnym zostały przewidziane środki prawne, które pozwalają wzruszyć zapadłą w procesie decyzję. Każda ze stron niezadowolona z wydanego rozstrzygnięcia może złożyć apelację. Po wniesieniu apelacji wyrok poddawany jest kontroli sądu II instancji.

Przykłady sytuacji niestawiennictwa

1. Sąd wyznaczył termin w okresie, kiedy wyjeżdżam na urlop za granicę, mam wykupione bilety.
2. Trzy godziny przed rozprawą dostałam/em telefon z przedszkola z informacją, że moje dziecko jest chore i należy je pilnie odebrać.
3. Sąd wyznaczył termin, kiedy mam planowany zabieg operacyjny.
4. Na tydzień przed rozprawą złamałam/em nogę i nie mogę swobodnie się poruszać.
5. Jadąc do sądu miałam/em stłuczkę.
6. Sąd wyznaczył termin w czasie zaplanowanego szkolenia w pracy.

Porządek rozprawy

1. Wywołanie sprawy przez protokolanta
2. Otwarcie rozprawy przez sędziego
3. Sprawdzenie przez sędziego, czy stawiły się wszystkie osoby wezwane na rozprawę
4. Sprawdzenie przez sędziego, czy nie ma przeszkód do rozpoznania sprawy
5. Opuszczenie sali rozpraw przez świadków
6. Zgłoszenie wniosków formalnych przez uczestników postępowania
7. Zgłoszenie oświadczenia o wstąpieniu w prawa oskarżyciela posiłkowego
8. Otwarcie przewodu sądowego – sędzia stwierdza, że otwiera przewód sądowy i prosi oskarżyciela/protokolanta o odczytanie aktu oskarżenia
9. Odczytanie aktu oskarżenia przez oskarżyciela

Rodzaje pytań

materiał do wydrukowania na samoprzylepnych kartkach (na tej i nakolejnej stronie)

Oskarżony jest Pana/Pani sąsiadem.
Proszę opowiedzieć o swoich
pozytywnych spostrzeżeniach
dotyczących oskarżonego.

Czy przestał/a Pan/Pani kierować
samochodem pod wpływem
alkoholu?

Jak bardzo jest Pan/Pani zadowolony/a
ze współpracy z oskarżonym?

Czy zgadza się Pan/Pani z negatywną
oceną oddziaływania oskarżonego na
współpracowników?

Czy oskarżony miał czerwoną
czy zieloną kurtkę?

Dlaczego świadek zachował się
jak kanalia?

Czy uważa Pan/Pani, że oskarżony
jest ciemniakiem?

Czy oskarżony miał w ręku klucze
do mieszkania?

Czy oskarżony
był poirytowany?

Czy zrozumiał/a Pan/Pani wszystko
podczas rozmowy z oskarżonym?

Kazus do symulacji rozprawy

Jan Nowak kierujący samochodem osobowym opel astra koloru czerwonego wjechał na przejście dla pieszych na czerwonym świetle i uderzył w pieszego Annę Kowalską, będącą na pasach. W samochodzie jechało dwóch mężczyzn, kierowca i pasażer Adam Piasecki, kolega z pracy kierowcy. U kierowcy stwierdzono ponad 1 promil alkoholu we krwi. Adam Piasecki nie został zbadany. Kierowca zadzwonił po karetkę. Anna Kowalska doznała złamania obu nóg. Wypadek obserwował w całości świadek Jan Maj, który w tym czasie dochodził do przejścia dla pieszych, szedł do pracy. Wypadek wydarzył się w zimie, padał wtedy gęsty śnieg.

W chwili obecnej sprawa jest w sądzie, kierowca jest oskarżony o prowadzenie pod wpływem alkoholu oraz spowodowanie wypadku. Jesteś oskarżycielką posiłkową Anną Kowalską.

- Sformułuj dwa pytania do świadka Jana Maja.
- Sformułuj dwa pytania do świadka Adama Piaseckiego.
- Sformułuj dwa pytania do oskarżonego Jana Nowaka.

Kazusy do pracy nad pismami procesowymi

1. Jako przedstawiciel/ka ustawowy/a małoletniego pokrzywdzonego dostałeś/aś wezwanie na pierwszy termin rozprawy. Z wezwania wynika, że Twoje stawiennictwo jest nieobowiązkowe. W pouczeniu przeczytałeś/aś, że możesz złożyć oświadczenie o działaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego. Przygotuj takie oświadczenie.
2. W trakcie składania wyjaśnień oskarżony wskazał, że nigdy nie nadużywał alkoholu. Wiesz, że oskarżony w ciągu roku przebywał 5 razy w izbie wytrzeźwień. Przygotuj wniosek dowodowy na fakt pobytów oskarżonego w izbie wytrzeźwień.
3. W trakcie składania zeznań powiedziałaś/łeś, że w związku z obrażeniami poniesionymi w wypadku dziecko musiało korzystać z rehabilitacji. Jej koszt wyniósł 20 000 zł. Protokolant zapisał 2000 zł. Przygotuj wniosek o sprostowanie protokołu.

Zgodnie z art. 32 Kodeksu karnego kary to:

- grzywna,
- ograniczenie wolności,
- pozbawienie wolności,
- 25 lat pozbawienia wolności,
- dożywotnie pozbawienie wolności.

Środki karne mogą wystąpić obok kary głównej. Ich zastosowanie ma na celu wzmocnienie działania kary oraz pełni funkcję ochronną wobec pokrzywdzonego. Zgodnie z art. 39 Kodeksu karnego środkami karnymi są m.in.:

- pozbawienie praw publicznych,
- zakaz wykonywania określonego zawodu lub zajmowania określonej pozycji,
- zakaz kontaktowania się z określonymi osobami lub przebywania w określonych miejscach,
- zakaz opuszczania określonego miejsca,
- zakaz prowadzenia pojazdów.

Zastosowanie środków kompensacyjnych ma służyć naprawieniu szkody. Należą do nich:

- nawiązka,
- przepadek,
- obowiązek naprawienia szkody,
- zadośćuczynienie.